

SỰ LỰA CHỌN ỨNG XỬ CỦA CHA MẸ ĐỐI VỚI CON

Nguyễn Thị Nguyệt

Trường Đại học Hoa Lư - Ninh Bình.

1. Đặt vấn đề

Trong xu thế toàn cầu hoá hiện nay, vấn đề phát triển gia đình nói chung đang phải đối mặt với nhiều thách thức: nạn đói nghèo, bạo lực, sự thay đổi những hệ thống giá trị và chuẩn mực văn hoá... Tình trạng bất cập của gia đình trong quá trình biến đổi xã hội từ truyền thống sang hiện đại, quan hệ gia đình lỏng lẻo, lối sống thực dụng ích kỷ, nhiều tệ nạn xã hội xảy ra ở thanh thiếu niên dẫn tới nguy cơ mai một, xói mòn nhiều giá trị đạo đức truyền thống tốt đẹp của gia đình... Cùng cố, xây dựng gia đình vững mạnh là một đòi hỏi cấp thiết trong giai đoạn hiện nay. Vì vậy, mỗi gia đình, trước hết là cha mẹ, nên có cách ứng xử cho phù hợp với tâm sinh lý của con, một mặt tin tưởng, tôn trọng cá tính của con; mặt khác, đảm bảo giáo dục con theo những yêu cầu, chuẩn mực của xã hội.

Chúng tôi cho rằng, ứng xử của cha mẹ với con là toàn bộ nhận thức, tình cảm thể hiện qua thái độ, hành vi, cử chỉ, cách nói năng, cách phản ứng của cha mẹ đối với con trong những tình huống giao tiếp nhất định.

2- Khách thể và phương pháp nghiên cứu

Chúng tôi đã tiến hành điều tra trên 168 gia đình ở nông thôn và thành phố Ninh Bình, có con ở độ tuổi thiếu niên không giới hạn cơ cấu gia đình, nghề nghiệp, độ tuổi... của cha mẹ, để tìm ra sự phù hợp hay chưa phù hợp trong ứng xử của cha mẹ đối với con.

Tiến hành nghiên cứu này, chúng tôi đã sử dụng hệ thống phương pháp nghiên cứu lý luận, phương pháp nghiên cứu thực tiễn, thống kê toán học; trong đó, phương pháp điều tra viết (anket mở - đóng) và phương pháp thực nghiệm là 2 phương pháp cơ bản.

3. Kết quả nghiên cứu

Bảng 1: Thực trạng cách ứng xử của cha mẹ khi con phạm lỗi trong cuộc sống hàng ngày

TT	Cách ứng xử của cha mẹ	Mức độ						Σ	$\bar{X}$	Thứ bậc
		T.xuyên		Đôi khi		Không bao giờ				
		SL	%	SL	%	SL	%			
1	Đánh đập gây thương tích: dấm	0	0	6	3,6	162	96,4	174	1,04	10
2	Phạt, bắt làm việc, không cho ăn	0	0	4	2,4	164	97,6	172	1,02	12
3	Đuổi ra khỏi nhà	0	0	5	3	163	97	173	1,03	11
4	Trói, giam trong phòng	0	0	0	0	168	100	168	1,00	14
5	Bạt tai, véo tai, cốc đầu, túm tóc, quật vào mông...	1	0,6	71	42,3	96	57,1	241	1,43	6
6	Mắng là đồ ngốc, lười...	8	4,8	79	47	81	48,2	263	1,60	3
7	Đọa đánh nhưng không đánh	46	27,4	75	44,6	47	28	335	2,00	2
8	Đe dọa không cho đi học	4	2,4	34	20,2	130	77,4	210	1,25	7
9	Tước bỏ quyền lợi	0	0	1	0,6	167	99,4	169	1,01	13
10	Đọa tổng cổ đuổi ra khỏi nhà	1	0,6	9	5,4	158	94	179	1,07	9
11	Làm kiểm điểm	9	5,4	60	35,7	99	58,9	246	1,50	4,5
12	Khuyên bảo, giải thích	121	72	40	23,8	7	4,2	450	2,70	1
13	Cho tự xử lý	14	8,3	50	29,8	104	61,9	246	1,50	4,5
14	Không tỏ thái độ gì	4	2,4	29	17,3	135	80,1	205	1,20	8

Số liệu bảng 1 cho thấy: Cách thức ứng xử của cha mẹ khi con phạm lỗi rất đa dạng, phong phú với nhiều mức độ khác nhau:

- Một số ít bậc cha mẹ dùng *hình thức phạt rất nặng, có tính chất bạo lực* ảnh hưởng đến tâm lý thể chất của các em với các lý do: đi học về muộn, bị điểm kém, mải chơi, sai hẹn,... Trong 10 gia đình đánh đập con gây thương tích, phạt nặng, thì đều rơi vào những gia đình hoặc đông con, kinh tế gia đình khó khăn, bố mẹ có trình độ văn hoá thấp, hoặc làm nghề buôn bán, hoặc làm nông nghiệp, bận rộn cả ngày... Đó cũng là những gia đình thường xảy ra các cuộc xung đột cãi vã.

- Hình thức *khuyên bảo, giải thích, làm kiểm điểm hoặc tự xử lý lỗi lầm*, được nhiều bậc phụ huynh sử dụng. Trong 121 gia đình thường xuyên sử dụng hình thức này có tới 104 gia đình (85,1%) mà cha mẹ làm cán bộ, giáo viên, bộ

đội, công an có trình độ đại học, cao đẳng trở lên; một số khác cha mẹ là công nhân hoặc các nghề khác. Các bậc cha mẹ lý giải rằng, họ giáo dục con không lấy hình phạt hay vũ lực, mà chủ yếu bằng lời lẽ tác động nhẹ nhàng, cách làm này họ đã rèn cho con từ khi còn nhỏ, khơi dậy tính tự giác ở các em.

Bảng 2: Thái độ của con khi bị cha mẹ phạt, mắng chửi, đe dọa, quát tháo hoặc đánh

STT	Khách thể Thái độ	Nam (80)		Nữ (88)		Chung (168)		
		SL	%	SL	%	SL	%	Thứ bậc
1	Có lỗi, hối hận, muốn tự sửa mình	18	22,5	35	39,8	53	31,5	5
2	Thờ ơ, không tỏ thái độ gì	2	2,5	2	2,3	4	2,4	16
3	Tức giận	42	52,5	13	14,8	55	32,7	4
4	Cảm thấy buồn và đau khổ	35	43,8	84	95,5	119	70,8	1
5	Tủi thân, tự khóc một mình, lảng tránh mọi người	12	15,0	81	92,0	93	55,4	2
6	Oán trách bố mẹ	22	27,5	16	18,2	38	22,6	8
7	Chán nản, cảm thấy không được coi trọng, cô độc	22	27,5	29	33,0	51	30,4	6
8	Xấu hổ	32	40,0	36	40,9	68	40,5	3
9	Không nói chuyện với người khác trong một thời gian dài	8	10,0	11	12,5	19	11,3	11
10	Giận, cảm thấy oan ức, không thoả đáng	18	22,5	23	26,1	41	24,4	7
11	Bỏ sang bà ngoại, sang nhà người khác	11	13,8	13	14,8	24	14,3	9,5
12	Có ý định bỏ nhà đi	14	17,5	2	2,3	16	9,5	13
13	Không dám có thái độ phản ứng gì	1	1,3	11	12,5	12	7,1	14
14	Không ăn cơm	5	6,3	19	21,6	24	14,3	9,5
15	Không tin tưởng vào cha mẹ, thiếu tự tin vào tương lai	3	3,8	8	9,1	11	6,5	15
16	Thất vọng	8	10,0	9	10,2	17	10,1	12

Qua kết quả thu được, chúng tôi thấy rằng: Từ thái độ dẫn đến sự phản ứng của các em thể hiện ở các mức độ khác nhau, ảnh hưởng tới đời sống tinh thần của các em: 70,8% các em thấy buồn và đau khổ; 55,4% tủi thân, lảng tránh mọi người, chủ yếu là các em nữ; Tỷ lệ oán trách bố mẹ rơi nhiều vào các em nam (27,5%), điều này hoàn toàn phù hợp với đặc điểm tâm lý của tuổi thiếu niên.

Tìm hiểu qua những bài tự thuật của các em chúng tôi nhận thấy, các em mong muốn nhiều điều ở cha mẹ mình:

- Dạy bảo có văn hoá, hiểu em, khuyên bảo nhẹ nhàng, không đánh đập, hành hạ, cấm đoán không trừng phạt em, cho cơ hội để em sửa chữa, không quá kỳ vọng vào con.

- Tin cậy, tôn trọng, chia sẻ, động viên, đối xử công bằng; quan tâm đúng mức cả việc học tập và tâm tư của con, không nên quá hạn chế các mối quan hệ của con...

- Biết nhận lỗi khi mắc lỗi và biết tha thứ khi con mắc lỗi...

Ngoài ra các kết quả thu được cho thấy:

Đa số các bậc cha mẹ đã thống nhất quan điểm trong cùng cách ứng xử với con, các bậc cha mẹ biết lựa chọn cách ứng xử khéo léo, tế nhị. Sự lựa chọn ứng xử của cha mẹ phù hợp với chuẩn mực đạo đức xã hội, với đặc điểm tâm sinh lý và mong muốn của con.

Giữa nhận thức và thực tế ứng xử của các bậc cha mẹ tương đối thống nhất, một số trường hợp nhận thức trái với ứng xử thực tế, hoặc khi ứng xử với con biểu hiện thái độ gay gắt, có những hành vi thô bạo hoặc quá nghiêm khắc gây áp lực cho con.

Cách biểu hiện hành vi ứng xử của cha mẹ đối với con cái chịu ảnh hưởng bởi những yếu tố: Môi trường sống, độ tuổi, nghề nghiệp, trình độ học vấn. Song, nhiều trường hợp do hạn chế của vốn kinh nghiệm, quen ở vị trí bề trên, kỹ năng giao tiếp với thiếu niên có hạn, khả năng tiếp nhận thông tin nhiều chiều về các em, khả năng phân tích những thông tin ấy còn hạn chế, dẫn đến lựa chọn cách ứng xử chưa đảm bảo tính giáo dục.

Hầu hết các bậc cha mẹ đều nhận thức rằng, nên có cách đối xử khéo léo, tế nhị với con, song do không kiểm chế được bản thân, do trình độ, kỹ năng giao tiếp, ứng xử có hạn,... họ đã đối xử thô bạo với con. Đa số các bậc cha mẹ này có trình độ học vấn thấp, nghề nghiệp chủ yếu là làm ruộng, công nhân, buôn bán hay nghề tự do,... Cuộc sống ở những gia đình này thường xuyên xảy ra va chạm, mâu thuẫn giữa cha - con hoặc mẹ - con.

Một số gia đình khác, cha mẹ có học vấn cao, điều kiện kinh tế ổn định, sống ở thành phố, nhưng trong ứng xử với con cái quá khắt khe, áp đặt hay quá nuông chiều, hoặc không thống nhất trong giáo dục con, cũng gặp những thất bại trong việc chăm sóc giáo dục con.